

Inventering av kärleväxter i Södermanlands län

10 naturbetesmarker i 2016

Titel: Inventering av kärlväxter i Södermanlands län
- 10 naturbetesmarker i 2016

Utgiven av: Länsstyrelsen i Södermanlands län

Utgivningsår: 2019

Kontaktperson: Karl-Joel Sundholm

Utförare: Adoxa Naturvård

Författare: Janne Elmhag

Foto: Omslagsbilden visar artrikt avsnitt i svagt hävdad hagmark vid Grannäs i Lerbo socken. Här växer flockarun – en raritet i Sörmland (infällda bilden).

Diariennr: 502-5136-2016

Rapportnr: 2019:10

ISSN-nr: 1400-0792

Allt bildmaterial i rapporten omfattas av © Adoxa Naturvård, om inte annat anges.

Rapporten finns på: www.lansstyrelsen.se/sodermanland/tjanster/publikationer

Eller kan beställas hos
Länsstyrelsen i Södermanlands län
611 86 Nyköping
Tel: 010-223 40 00

Förord

Av alla naturtyper som på olika sätt berörs av miljöövervakningen är ängs- och hagmarker en av de allra artrikaste, när det gäller kärlväxter kanske den allra mest artrika. Ängs- och hagmarker har skapats av bonden under århundranden, kanske årtusenden för att erhålla foder till djuren.

Sedan början av 1900-talet har dessa naturtyper kraftigt minskat då man numera till största delen tar foder till djuren från åkermarken.

Syftet med miljöövervakningsprogrammet kärlväxter i sörmländska ängs- och hagmarker är att mäta förändringar i vegetationens sammansättning. Bland annat för att se om igenväxningsarter och arter gynnade av kväve ökar. Undersökningen kan också användas för att se på skillnader mellan ängs- och hagmarker i naturreservat och utanför.

Programmet används även för att följa upp miljömålen, Ett rikt växt och djurliv, Ett rikt odlingslandskap och Bara naturlig försurning.

Karl-Joel Sundholm

Länsstyrelsen i Södermanlands län

org.nr.590419 -1037 F-skattsedel finns • Skogshall 640 24 Sköldinge
Telefon: 0708-804582, Pg 456 10 12-8. Biolog Janne Elmhag
E-mail: janne.elmhag@adoxanatur.se
Hemsida: www.adoxanatur.se

Regional Miljöövervakning 2016

Försättsbladets foton: Artrikt avsnitt i svagt hävdad hagmark vid Grannäs i Lerbo socken. Här växer flockarun – en raritet i Sörmland (infällda bilden).

Bakgrund

Adoxa Naturvård har fått i uppdrag av Länsstyrelsen i Sörmland att genomföra kärlväxtinventeringar i 30 stycken sörmländska betesmarker. Arbetet ska utföras under åren 2016, 2018 och 2020. Den här rapporten avser 2016-års inventering av de 10 första betesmarkerna.

Metod

Kärlväxtinventeringarna har genomförts med den så kallade "Natura 2000-metoden" vilket innebär att ca 50 stycken kvarts-kvadrater har inventerats i varje betesmark (0,25 m²). Ytorna har fördelats jämnt i ett rutsystem där avståndet mellan inventeringsytorna ökar med storleken på betesmarken. Typiska kärlväxtarter för naturtypen 6270 "artrika silikatgräsmarker nedanför trädgränsen" har noterats liksom även ett urval ohävdarter. Alla artnoteringar har gjorts med hjälp av handdator och karthanteringsprogrammet Arc pad. Uppgifterna har redovisats digitalt till Länsstyrelsen i Sörmland.

Beskrivning av hävd tillstånd

3. Hullboö

Besöksdatum 2016-08-22

De flacka och ibland svagt kuperade betesmarkerna på Hullboö var i det närmaste obetade eller mycket svagt betade vid besöket i augusti. Möjligen är det endast vilt som betat markerna – inga betesdjur syntes till. Örnbräken är partiellt ett stort problem på torr till frisk mark liksom grenrör och jättegroe i fuktiga och våta partier mot sjön och sumpskogen.

4. Simonstorp

Besöksdatum 2016-07-20

Området betades vid inventeringstillfället av ca 10 får. Betestrycket var gott i ett litet område närmast gården - i övrigt mycket svagt. Även röjningsskötseln är eftersatt sedan flera år i stora delar av hagen. Ung gran, vårtbjörk och klibbal breder ut sig över betydande ytor. Mest iögonenfallande

ohävdstecken är dock de mycket stora bestånden av örnbräken som täcker väsentliga delar av den öppna betesmarken. Piprör är en annan ohävdart som sprider sig under ohävdade förhållanden och som trivs bra med det mycket extensiva betet i hagen vid Simonstorp. Älggräs bildar täta, nästan helt enhetliga, bestånd i de lågt liggande, fuktiga partierna. Artrika stråk finns

ännu kvar men grässvålen luckras upp och ohävdarter vandrar in från periferin.

6. Berga

Besöksdatum 2016-07-03

Inga betesdjur syntes till vid fältbesöket i början av juli. Men spår av bete märktes fläckvis (viltbete?). Huvudintrycket blev ändå: Mycket svag hävd. Stora ytor i betesmarken utgörs av fd åkermark och präglas av den tidigare markanvändningen – insådd och gödsling. Sammantaget är fodermarken vid Berga tack vare sin storlek och varierande fuktighets- och ljusförhållanden

mycket artrik men de små välhävdade ytorna är hårt trängda av ohävdsväxer.

7. Dalgölet

Besöksdatum 2016-06-27

5-10 kor betade marken vid tiden för inventeringen. Betestrycket är inte tillräckligt för att hålla ohävdarterna borta – örnbräken och buskvegetationen utgör ett stort problem. Klibbal har röjts tidigare men täta buketter med stubbskott präglar strandzonen. Nyponsnår breder ut sig. Annat sly och andra ohävdarter förekommer också. Hävden är tydligt eftersatt men välbetade ytor

förekommer i huvudsak där vegetationen är som mest artrik och smakrik.

8. Grannäs

Besöksdatum 2016-07-01

Inga betesdjur syntes till i hagmarken vid fältbesöket. Den artrika sydslänten mot sjön Täljaren blommade rikligt och områdets raritet, flockarun, kunde räknas in till ca 100 blommande exemplar. I övrigt var den eftersatta skötseln det mest slående intrycket från Grannäshagen. Manshöga hasselbuketter, björksly, tuvtåtel

och örnbräken tyder på många år med alltför extensiv hävd.

16. Stora Råstock

Besöksdatum 2016-08-23

Flack vidsträckt betesmark norr om gården Stora Råstock. Marken är välbetad och över stora ytor är det endast begränsade partier med stagg, örnbräken och tuvtåtel som utgör ohäldsvegetation. Inga betesdjur visade sig dock vid inventeringstillfället. Skogsmark som relativt nyligen restaurerats och nu ingår i betesmarken uppvisar sämst hävdresultat.

21. Skällberga

Besöksdatum 2016-08-24

Kuperad hagmark med stort tallskogsinslag och omfattande slånbuskage. Betades mycket väl vid inventeringstillfället av ett tiotal nötkreatur. Hävden måste ändå sägas vara eftersatt på grund av buskarnas utbredning. Påfallande många inventeringsytor hade hamnat i skogsmark, oftast helt utan

noteringar av hävdgynnade arter eller ohäldsarter. De tre sydligast belägna punkterna när djurens utfodringsplats lämnades oinventerade på grund av att många och lättskrämde kor vistades där under hela fältbesöket. Några djur tog sig t o m ut ur hagen för att undkomma inventeraren.

22. Hårsta Kalkberget

Besöksdatum 2016-07-17

Helt ohävdad vid besöket i fält. En flock dovhjortar uppehöll sig visserligen i hagen och de bidrar

sannolikt till att fördröja igenväxningen – åtminstone på marginalen. Kruståtel breder ut sig i de torra skogsbackarna. Örnbräken täcker allt större ytor. Till och med unga gran har börjat etablera sig i väster och i de fuktiga delarna dominerar bitvis stubbskott av klibbal – ibland manshög. Vid fältbesöket var områdets mest exklusiva art, jordtistel, hårt trängd av angränsande

vegetation. Jordtistelbeståndet kommer att utkonkurreras av örnbräken och andra högvuxna arter inom några få år om inte hävden återupptas. Påfallande många bastardsvärmare var aktiva under fältbesöket – ofta sökte de föda på kärrtistel.

24. Uppså Kulle

Besöksdatum
2016-07-22

Området betades av ett tiotal får dagen för inventeringen.

Gravhögens krön och mindre stråk här och var betades väl medan ca 75 % av marken var svagt eller obefintligt betad. Obetad tuvtåtel dominerar fullständigt över stora ytor liksom knylhavre. Blåbär är marktäckande i vissa partier i väster och ljung är det fläckvis öster om gravhögen. Hävdgynnad flora med många typiska arter är

vanligast nära gravhögen – inte minst på den östra sidan.

25. Kärrboda - Närke

Besöksdatum 2016-08-19

Tämligen kuperade marker i anslutning till de flacka strandängarna vid Marsviken. Ett stort antal nötkreatur betar hela området inklusive strandängarna. Hävden är måttlig men varierar från svag – god. Rosbuskagens utbredning och örnbräken utgör störst problem. Ett par ytor på berghällar saknar helt artnoteringar.

Länsstyrelsen i Södermanlands län ger årligen ut ett stort antal rapporter och publikationer som samlas i Länsstyrelsens publikationsarkiv.

Rapporter och andra publikationer kan hämtas på följande webbadress:
www.lansstyrelsen.se/sodermanland/tjanster/publikationer

www.lansstyrelsen.se/sodermanland